

שיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א לפרשת תצוה תש"ע

שמחת פורים - על קידוש השם שהיה בשושן

הצדיקים דואגים לכבוד שמים

הקב"ה אומר למשה רבינו על המשכן, "וְנִעְדַּתִּי שְׁמָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי" (שמות כט, מג). דרשו חז"ל, אל תקרי 'בְּכַבְדִּי' אלא 'בְּמִכְבְּדִי' (זבחים קטו, ב לפי דעה אחת). "רָמַז לוֹ, שְׂבִיּוֹם שְׂיִשְׁרָה אֶת שְׂכִינְתּוֹ עַל הַבַּיִת, יִתְקַדַּשׁ בְּכַבְדִּיו" (רש"י שם). באותה שעה עוד לא ידע משה כיצד יהיה הדבר, עד שארע מה שארע עם נדב ואביהוא. אז הבין משה, שכוונת הקב"ה היתה לזה.

יש כמה פרושים בחז"ל, מה היה חטאם של נדב ואביהוא. ומכל מקום, את העונש הנורא שקבלו על חטאם מגדיר הקב"ה כקידוש השם: "בְּקִרְבֵי אֶקְדַּשׁ, וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶפְבֹּד" (שמות י, ג). כיצד מתקדש ומתכבד שם שמים ע"י ארוע שכזה? ע"י שהכל רואים, כמה חמור הוא משפט ה'. "כשהקב"ה עושה דין בצדיקים - [הוא] מתירא ומתעלה ומתהלל" (רש"י שם). אנשים אומרים, "אם כן באלו, כל שכן ברשעים" (רש"י שם). אם לצדיקים גדולים כאלו לא ויתר הקב"ה על חטאם והענישם, כל שכן שיעניש בסופו של דבר גם את הרשעים.

אולי הכוונה, רק כשיודעים את הסבה - כמו אצל נדב ואביהוא, שכולם ראו שהקריבו אש זרה (ויקרא י, א), וכולם ראו שהם לא היו בסדר. אבל מה קורה כשלא יודעים למה הצדיק מת? שם זה ח"ו חילול השם; כי אנשים חושבים, "למרות שהוא צדיק גמור, הוא מת. אז מה יוצא מלהיות צדיק" ...? שם ח"ו זהו חילול השם.

אבל האמת היא, שזה רק אצל מי שלא שלם בהשקפה. מי ששלם בהשקפה, אין אצלו קושיות. גם אם צדיק מת, והוא לא יודע את הסבה, לא תהיה לו קושיה על הקב"ה. הוא יבין שיש איזו סבה. אבל מי שלא שלם בהשקפה, זה גורם אצלו ח"ו חילול השם כשרואה שה' עושה דין בצדיקים, והוא לא רואה סבה נגלית לעין למה שיהיה כך. עד היום טפשים שואלים, איפה היה הקב"ה באושביץ. אנו יודעים שהיה המון קידוש השם באושביץ. אבל מי שלא רוצה לדעת - לא יודע. היה המון מסירות נפש על לימוד תורה, עם ספרים ובלי ספרים, על שמירת שבת עד כמה שאפשר, על שמירת כשרות המאכלים עד כמה שהיה אפשר בתנאים שם, על חמץ בפסח, על הנחת תפילין, על חסד, הרבה מאד יהודים מסרו את נפשם על שמירת התורה באושביץ, והיה שם קידוש השם גדול מאד. אלא מי שלא רואה ולא יודע ולא מבין, שואל איפה היה הקב"ה באושביץ. לאדם כזה, אושביץ היא באמת חילול השם גדול.

כשמשה רבינו מתפלל בעגל, "לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם

לְאֹמֵר בְּרָעָה הוֹצִיאָם" (שמות לב, יב), זה לא סתם דיבורים שבביל ללמד סנגוריה על עם ישראל, אלא מפני שבאמת כואב לו על חילול השם. הרי תפילה צריכה לבוא מעומק הלב, לא כביטוי שפתיים בלבד. ממילא, אם משה מתפלל כך, סימן שבאמת כואב לו "לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לְאֹמֵר". יהיה חילול השם. קודם השתדלתי שיהיה קידוש השם במצרים, נתתי לפרעה מכה אחרי מכה בדבר ה', והכל כדי לקדש את שם ה' במצרים, והנה פתאום יהיה חילול השם במצרים, יאמרו "בְּרָעָה הוֹצִיאָם לְהַרְגֵם אֶתְּם בְּהָרִים וְלְכַלְתֶּם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה" ח"ו (שם). במרגלים - עוד פעם. "וְהִמַּתָּה אֶת הָעָם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד, וְאָמְרוּ הַגּוֹיִם... מִבְּלַתִּי וְכָלֵת ה' לְהַבִּיא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם" (במדבר יד, טו-טז). אם ישראל ימותו במדבר והגויים לא ידעו למה ישראל מתו, יהיה ח"ו חילול השם. הקב"ה מקבל באמת את טענתו של משה, ואומר "סִלַּחְתִּי אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֶיךָ" (שם, כ). אתה צודק במה שאתה אומר. אלא שה' אומר, שהוא ידאג לכך שלא יהיה חילול השם. "חִי אָנֹכִי וְיִמָּלֵא כְבוֹד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ" (שם, כא). לא אמית את כלל ישראל בבת אחת, "כְּאִישׁ אֶחָד", אלא במשך ארבעים שנה, מעט מעט בכל שנה. כך תתקיים הגזרה שהדור החוטא לא יכנס לארץ, ומאידך גיסא לא יהיה חילול השם.

אצל יהושע, כשעכן מעל בחרם וישראל נגפו בעי, יהושע מתפלל ואומר: "וַיִּמָּחַר עַל הַגְּדוּל" (יהושע ז, ט). אם ישראל נופלים לפני הגוים, והגוים לא יודעים על המעילה של עכן, הם רק רואים שפתאום הם מצליחים להתגבר על ישראל, אז מה תעשה לשמך הגדול? יהיה ח"ו חילול השם! זה לא שמחפשים תירוץ ללמד זכות על ישראל, אלא לצדיקים באמת כואב חילול השם. הם לוקחים ללב שיהיה חילול השם, וממילא התפילה שלהם היא אמיתית¹.

אברהם אבינו בסדום ג"כ אומר לה', "חֲלָלָה לְךָ מַעֲשֵׂת פִּדְבָר הַזֶּה לְהַמִּית צְדִיק עִם רָשָׁע, וְהִנֵּה כְצַדִּיק פִּדְבָרְךָ, חֲלָלָה לְךָ" וכו' (בראשית יח, כה). זה חולין בשבילך, חילול השם בשבילך, אם תמית צדיק עם רשע. כואב לאברהם הדבר הזה. כל ימיו הוא משתדל לקדש את שם ה' בעולם, ופתאום נהיה חילול השם, שהבריות אומרות, "לא מועיל להיות צדיק, ממילא כולם מתו בסדום". אסור שיהיה דבר כזה. הגמרא אומרת, שלפעמים, אם צדיק נעשה רשע ומגיע לו שיענישו אותו, ה' שם לפניו מכשול כזה, שיתפרסם שהוא רשע, כדי שלא יהיה חילול השם. ה' עושה שכולם יראו שהוא רשע, ואז לא יהיה חילול השם.

שהיה שם, שקימו וקבלו עליהם את התורה ברצון. הרי בהתחלה ישראל טענו "מודעא רבה לאוריתא" (שבת פח, א), קבלנו את התורה בכפייה, כפו עלינו הר כניגית, וזה לא מחייב אותנו. אבל עכשיו - "הדור קבלוה" ברצון (שם).

חשבתי, הרי החת"ם סופר (סוף פרשת תצוה דף פא ע"ב ד"ה לקיים) שואל, למה קבעו מרדכי ואסתר לעשות פורים בי"ד ובט"ו באדר, "פְּמִיִּם אֲשֶׁר נָחַו בָּהֶם הַיְהוּדִים מֵאֲבִיָּהֶם" (אסתר ט, כב). למה לא קבעו לעשותו ביום י"ג באדר, שהיה "זמן קהילה לכל" (מגילה ב, א), שבו "נִקְהְלוּ הַיְהוּדִים... לְשַׁלַּח יָד בְּמִבְקָשֵׁי רַעְתָּם" (אסתר ט, ב), ובו היו עיקר הנס וההצלה, "אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְהוּדִים הַמָּה קִשְׁנָאֵיהֶם... וַיַּעֲשׂוּ כְשִׁנְאֵיהֶם כְּרַצוֹנָם" (שם, א-ה). הנה, גם את פסח קבעה התורה בשבעת הימים שבין מכת בכורות לטביעת המצרים בים, ולא ביום שאחר כך, שבו כבר נחו מן המצרים; ואם כן, גם את פורים היה צריך לקבוע בצורה כזו, ביום שבו נצחו במלחמה, ולא ביום שאחריו. [ובשושן שנלחמו גם בי"ד - יעשו שני ימים פורים, בי"ג ובי"ד, או שיעשו רק ביום השני, בי"ד]. החת"ם סופר תירץ מה שתירץ, אבל חוץ ממה שכתב החת"ם סופר, אולי מותר לומר תירוץ נוסף לשאלתו, והוא זה:

אם היו קובעים את פורים ביום הנצחון, היה נראה מזה כאילו ההודאה לה' היא רק על ההצלה הגשמיית שהיתה ביום זה, שניצלנו מגזירת המן הרשע. והרי לא רק על זה אנו מודים לה', אלא גם ובעיקר על התוצאה הרוחנית של התשועה, שחזרו וקיבלו את התורה מרצון, שזה היה רק לאחר המלחמה, כשנחו מאויביהם.

ומדוע באמת שבו וקבלו את התורה מרצון רק לאחר המלחמה, ולא בשעת המלחמה עצמה? שכן אם היו מקבלים את התורה בשעת המלחמה, היה נשאר שוב מקום לטענת אונס, שקבלו את עול התורה מפחד המלחמה. במקום הגיגית שבסיני, המן וכל שונאי ישראל שנלחמים בהם הם הגיגית. לכן "הדור קבלוה" רק אחר שהסתיימה המלחמה, כשכבר עבר האונס, שאז ברור שהקבלה היא מרצון ולא מאונס. על כן קראו לימים האלה פורים - ל"ד ולט"ו באדר, שבהם נחו מאויביהם, [ולא ל"ג ול"ד שבהם לחמו באויביהם] - כי דוקא בהם התבררה המדרגה של "קִיְמוּ וקבלו", שקבלו את התורה ברצון, ובטלה טענת "מודעא רבה לאוריתא" שהיתה קודם, ועל זה הוא עיקר ההודאה בפורים.

"הדור קבלוה בימי אחשורוש" - אבל לא

כולם!

והנה, למרות שאחרי נס פורים חזרו ישראל וקבלו את התורה מרצון, אינני בטוח שכלם קבלו את התורה כל כך מרצון. הראיה, שכעבור עשר שנים בערך, עזרא הסופר מקבל רשות מארתחשסתא מלך פרס לעלות לארץ ישראל, הוא מקבץ אנשים לעלות עמו, ובכל זאת - מספר העולים

דוד המלך חשב מחשבה, שלבסוף לא הוציא אותה אל הפועל. כשברח מפני אבשלום, ביקש דוד לעבוד עבודה זרה. למה? כדי למנוע חילול השם! שלא יאמרו: הנה, מלך צדיק כזה, ובכל זאת - נהרג בידי בנו. לכן רצה לעבוד עבודה זרה, כדי למנוע חילול השם. שיאמרו שה' הָרְגוּ מִפְּנֵי שֶׁהָיָה רָשָׁע, ולא יאמרו שה' הרג צדיק. ובכל זאת, חושי הָאָרֶץ אומר לו שלא לעשות זאת, כי ממילא לא יהיה חילול השם. "אתה גרמת לעצמך! נשאת יפת תאר² (את מעכה בת תלמי מלך גשור), ולכן יש לך בן כזה". [כך למדו חז"ל מסמיכות הפרשיות בתורה, שכל הנושא יפת תאר, סופו להוליד ממנה בן סורר ומורה]. ממילא, לא יהיה חילול השם אם אבשלום יהרוג את דוד. אבל לולא זאת, דוד היה רוצה ח'ו לעבוד עבודה זרה כדי למנוע חילול השם (סנה' קז, א).

שמחת פורים - על מניעת חילול השם

גם על גזירת המן, תלמידיו של רשב"י שואלים אותו, מפני מה נתחייבו ישראל שבאותו הדור פליה (מגילה יב, א). הגמרא אומרת כמה תירוצים, אבל כנראה שהחטאים האלו לא היו מפורסמים אצל הגוים. אם תלמידי רשב"י לא ידעו למה נגזרה הגזרה, ודאי שגם הגוים לא ידעו למה גזר ה' להשמיד את כל היהודים. ממילא, אם היתה מתקיימת גזירת המן, היה חילול השם גדול מאד בעולם. למרדכי ואסתר יש מה לצעוק על כך. ברוך ה', שע"י שעשו תשובה וצעקו, התהפך הכל לטובה.

ענין זה צריך להיות חלק משמחת הפורים שלנו, שבמקום חילול השם שהיה עלול להיות, נעשה קידוש השם גדול, והתקדש שם שמים בעולם ע"י תשועת ישראל. הגמרא אומרת, "זָכַר חֶסֶד וְאֶמּוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל, כְּאוֹ כָּל אֲפִסֵי אֶרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ" (תהלים צח, ג). "אימתי ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו? - בימי מרדכי ואסתר" (מגילה יא, א). גזירת המן נשלחה לשבע ועשרים ומאה מדינה, ופתאום הכל מתהפך. פתאום צריך לרומם את היהודים, לעזור ליהודים, ואז דווקא מהגזירה של המן הרשע, נהיה קידוש השם גדול בעולם, שראו שהכל נהפך לישראל לטובה. חלק משמחת הפורים צריכה להיות גם על זה, על קידוש השם שזכינו לו. המן הוא מזרע עמלק, שה' נשבע להלחם בו. "מִלְחָמָה לְהָ פְּעֻמְלָק מִדֹּר דֹּר". ה' ימחה אותו מתחת השמים. ממילא, אם עמלק היה מצליח להרוג את היהודים, ודאי היה חילול השם. היו אומרים: הנה, ה' נשבע להלחם בעמלק, ומי ניצח? עמלק ניצח! זהו חילול השם גדול אם היתה מתקיימת הגזירה. ב"ה שהכל נהפך לששון ולשמחה. זהו חלק משמחת הפורים; לא רק על ההצלה הגשמית שלנו, אלא על מניעת חילול השם הגדול שהיה יכול להיות.

למה תקנו פורים ביום שלאחר נצחון המלחמה,

ולא ביום הנצחון עצמו?

ומצד שני, השמחה היא גם על קידוש השם הגדול

יודעים מי הוא עמלקי, ובכל זאת יש סוג של מחיית עמלק ששייך גם לגבינו. עלינו לדעת, שכל כח שישנו בעולם, קיים גם בנפש האדם. הרי חז"ל אמרו, "הרבה נביאים עמדו להם לישראל, כפלים כיוצאי מצרים, אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה, ושלא הוצרכה לא נכתבה" (מגילה יד, א). וקשה: הרי יש בתנ"ך נבואות רבות, על עמון ומואב ואדום ועל עמים נוספים שכבר מזמן אינם קיימים. מדוע נכתבו נבואות אלו? במה הן נצרכות לדורות? התשובה היא, שהאדם הוא עולם קטן (תנחומא פקודי סי' ג'), ובתוככי כל אדם (שלא מתקן את עצמו) ישנה בחינה של עמון, ושל מואב, ושל אדום, ושל כל שבעים אומות העולם. [למשל: מידת הקמצנות, או חוסר אהבת חסד, או חוסר הכרת טובה שבאה לידי ביטוי קיצוני אצל עמון ומואב, שלא קדמו את ישראל בלחם ובמים בצאתם ממצרים (דברים כג, ה) - קיימת למעשה אצל כל אדם, במידה מסוימת]. לכן הוצרכו נבואות אלו לדורות, כנגד ה"מואביות" וה"עמוניות" שבתוכנו, שלא נלך בדרך העמים האלו.

כך גם בנוגע לעמלק: בכל אחד ואחד מאיתנו ישנה גם מידה מסוימת של עמלקיות, של "לא ירא אלקים" שנאמר בעמלק (שם כה, יח), ושל אי אמונה מספקת בהשגחת ה', ומצנת מחיית עמלק - גם כלפי עמלקיות זו נאמרה. את העמלק הזה - אפשר וצריך גם היום למחות מתחת השמים. גם את המידות של עמון ומואב ושאר המידות הרעות צריך לתקן, אבל קודם כל צריך למחות לגמרי את זכר עמלק, שהוא הגרוע מכולם. להיות ירא אלקים, להתחזק ביראת שמים, באהבת ה', לקיים את המצוות בשמחה, שלא יהיו "נחשלים אחריו", שבהם עמלק נתפס, אלא להיות זריז בקיום המצוות, וזריז בלימוד התורה. זוהי מחיית עמלק שאנו יכולים לעשות גם בזמן הזה, בלי להכיר מיהו עמלקי. למחות את העמלק שבתוכנו, עד שלא ישאר בתוכנו שריד של "ולא ירא אלקים", ובזכות זה הקב"ה ימחה את העמלק האמיתי, אם הוא עוד קיים. יש אומרים שכבר לא קיים עמלק, אבל אם הוא קיים, שה' ימחה אותו. "רֵאשִׁית גִּוִּים עֲמֶלְק, וְאַחֲרָיו עֲרֵי אֲבֹרָה" (במדבר כד, כ). צריך לאבד אותו מתחת לשמים, למחות מתוכנו את כל העמלקיות, לחזק בתוכנו אהבת ישראל, "משלוח מנות איש לרעהו" זו הרי מצוה שאחת המטרות שלה היא להרבות אהבה ואחוה, ולחזק את אהבת ישראל⁴. אמרו, שזה מפני שהמן אמר שעם ישראל הוא עם "מִפְּזָר וּמִפְּזָר בֵּין הָעַמִּים" (אסתר ג, ה), לכן צריכים לעשות ההפך ממפוזר ומפורד, ולהיות מאוחדים. ע"י משלוח מנות נהיים מאוחדים, וכן ע"י מתנות לאביונים. לתקן שלא יהיה פירוד בעם ישראל, שלא יהיו "נחשלים אחריו", ממילא לא יהיה עמלק שמזנב בכל הנחשלים אחריו.

המן בעצמו הרי גם הוא מזרע עמלק. אמנם בירושלמי נראה שיש דעה שהמן לא היה מעמלק (ע"י ירו' יבמות פ"ב ה"ה), אבל אנו נוקטים בפשטות שהמן כן היה מעמלק,

הוא קטן מאוד. בערך אלפים איש, לא יותר (עזרא ח). וקשה: אם היתה התעוררות והתלהבות כל כך גדולה של ישראל לקבל את התורה מרצון, איך לא הולכים כולם לארץ ישראל לבנות את המקדש ולקיים את המצוות התלויות בארץ? היה צריך להיות, שכל ישראל יעלו לארץ ישראל! אינני יודע אם מותר לומר זאת, אבל כנראה שקבלת התורה מרצון שהיתה בימי מרדכי ואסתר לא היתה נחלת הכלל כולו. כנראה שקבלת התורה מרצון לא היתה כל כך לוהטת בכל עם ישראל.

אם כך, מה נשתנה ממה שהיה במתן תורה? הרי גם במתן תורה היו צדיקים שקבלו את התורה ברצון. אהרן הכהן, יהושע בן נון, נחשון בן נון, עמינדב וצדיקים אחרים, ודאי קבלו את התורה מרצון כבר בסיני. אם בשתי קבלות התורה היו כאלו שקבלו ברצון וכאלה שלא קבלו ברצון, מה נשתנה בימי אחשוורוש ממה שהיה בסיני?

אולי התירוץ הוא זה: הרי הדין הוא, שדברים שבלב אינם דברים (קדושין מט, ב), אבל דברים שבלבו ובלב כל אדם הוו דברים. ממילא, במתן תורה, שכמעט כלם היו אנוסים, הטענה של "אונס" היא טענה³. יש כאן דברים שבלבו ובלב כל אדם. אבל בימי אחשוורוש, שחלק גדול מישראל קבלו את התורה מרצון, הרי גם מי שלא קיבל מרצון צריך לומר בפה שהוא אינו מקבל ברצון, שאם לא כן הרי אלו דברים שבלב, שאינם דברים; ממילא, גם לאלו שהתנגדו בזמן אחשוורוש לקבלת התורה, בטלה מעתה הטענה של "אונס". כך אולי מותר להסביר.

עכ"פ, ודאי גם ההצלה הגשמית היא חלק גדול בשמחת הפורים שלנו. יש פוסקים שאמרו, שזהו עיקר המצוה בפורים - סעודה ומשתה. והטעם לזה, כיון שבפורים הגזירה היתה על הגשמיות, "להשמיד להרוג ולאבד", ועל כן גם צורת ההודאה שנתקנה על ישועת ה' היא במשתה וסעודה, שהיא עבודה גופנית. [ולעומת זאת, בחנוכה, שהגזירה היתה על הרוחניות - "להשכיחם תורתך" - צורת ההודאה שנתקנה ע"י חז"ל היא בהלל והודאה (ע"י ב"ח או"ח סוף סי' תר"ט)].

אבל אעפ"כ, למרות ההצלה הגשמית, לעניות דעתי יש חלק גדול בפורים לשמחה על התוצאה הרוחנית של הישועה; על כך שנמנע חילול השם גדול אם היתה מתקיימת גזרת המן, ועל קידוש השם הגדול, ש"הדור קבלוה בימי אחשוורוש". ימי הפורים צריכים לעורר גם אותנו לקבל את התורה מרצון. להראות את השמחה בעבודת ה' שצריכה ללוות אותנו כל ימות השנה. לא רק בפורים, אלא בכל יום יש חיוב לעבוד את ה' בשמחה. גם בתשעה באב אומרים "עֲבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה" (ב"מזמור לתודה" שבפסוקי דזמרא). למרות שמשנכנס אב ממעטים בשמחה - עבודת ה' צריכה להיות בשמחה. שמחה בעבודת ה' ובלימוד התורה תמיד צריך שתהיה.

מחיית עמלק בזמן הזה - כיצד?

אנו מצווים בתורה על מחיית עמלק. בזמן הזה איננו

זהו שאנו מתפללים על העולם. איננו מתפללים שיבוא יום, שה' ישמיד את כל הגוים שעושים לנו צרות, אלא שכולם יקבלו עול מלכות שמים, שכולם "יכרעו ויפולו, ולכבוד שמך יקר יתנו, ויקבלו כלם את עול מלכותך". זה מה שאנו מתפללים כל יום ובראש השנה, "מלוך על כל העולם כולו בכבודך". לא שתשמיד את כל הגוים, אלא "וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה". זו המטרה שלנו. השמדת הרשע ו, ולא השמדת הרשע י. לעתיד לבוא - אין מקום לעמלקיות. עמלק שהתגייר הוא כבר לא עמלק, אבל את העמלקיות של "ולא ירא אלקים" - את זה צריך לאבד מתחת השמים.

נתפלל, שבמהרה בימינו יפול פחד ה' על כל הגוים, "וידע כל פעול כי אתה פעלתו", וקודם כל שאנו בעצמנו נהיה יראי ה' ואוהבי ה', ונזכה לראות בבניין בית המקדש במהרה בימינו, אמן.

וכך גם מזכירים בפיוט "אשר הניא עצת גוים". עכ"פ, בין אם היה מזרע עמלק, ובין אם רק התנהג כמו עמלק, זה לא משנה. אנו צריכים לשמוח שהמן אבד, אף על פי שלא אבד לגמרי. הגמרא הרי אומרת, שנשארה שארית מהמן. "מִבְּנֵי בְּנֵי שֵׁל הַמֶּן לַמְדוֹ תוֹרָה בְּבִנֵי בְּרַק" (סנה' צו, ב). יצאו מהמן גם כאלה שנתחברו לעם ישראל. יש רוצים לומר, שהכוונה היא לר' עקיבא, שהיה בן גרים (עי' בפי' רבינו ניסים גאון עמ"ס ברכות כז ב, ובהקדמת הרמב"ם למשנה תורה), ומקום מושבו היה בבני ברק (סנה' לב, ב). ואם לא ר' עקיבא, אז משהו אחר⁵. עכ"פ, גם לעמלק יש זכות קיום בתנאים מסויימים. כל אי זכות הקיום שלו היא רק בזמן שהוא "לא ירא אלקים". אבל כשהוא ירא אלקים - יש לו זכות קיום. זה לדעת הרמב"ם, שסובר שמקבלים גרים מעמלק (עי' רמב"ם הלכ' מלכים פ"ו ה"ד, והשגת הראב"ד שם). במכילתא (סוף פר' בשלח) יש דעה שלא מקבלים גרים מעמלק, אבל הרמב"ם לא מקבל את הדעה הזאת, ופוסק שמקבלים גרים מעמלק. כי המצוה של מחיית עמלק היא למחות את שמו "מִפֶּתַח הַשָּׁמַיִם" (דברים כה, יט). אבל כשהוא מעל השמים - גם לעמלק יש זכות קיום. עד כדי כך, שמבני בניו של המן לימדו תורה בבני ברק.

השיחה נערכה על פי הבנתו של העורך, וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

1. לעומת זאת, על איוב שמתאונן על חילול השם הנגזר מכך שהקב"ה מכלה תם ורשע גם יחד (איוב ט, כב), אומרים חז"ל: "אברהם אמר בְּשׂוֹלָה, איוב אמר פגה" (ב"ר מט, ט). כלומר, תפלתו של אברהם היתה בבחינת תאנה בְּשׂוֹלָה, ואילו של איוב - בבחינת פגה. למה פגה? מהי ה'פגיה' בתפלתו של איוב? אולי אפשר להסביר כך: איוב לא התכוון בתפלתו רק לשם שמים. אמנם איוב הוא "איש תם וישר ירא אלקים וסר מרע" (איוב א, ח), וא"כ ודאי כואב לו גם על חילול השם שנגזר מן היסורים הבאים עליו למרות צדקותו, אבל יחד עם זאת מעורב בצעקתו גם כאבו האישי על היסורים שבאו עליו, ואם כן אין תפלתו נובעת מלב שלם לגמרי. לפי דעה אחת בחז"ל, איוב בימי משה היה (ב"ב טו, א), ובכל זאת לא שמענו שבזמן שישאל סבלו במצרים, איוב התפלל על חילול השם שבדבר. רק כשאיוב עצמו סובל, אז הוא מתלונן על חילול השם שיש בו, שצדיק כמוהו סובל (על פי שיחת הרב שליט"א לפרשת וירא תשס"ה).
2. אמנם התורה התירה לקחת אשת יפת תאר, אבל היתר זה אינו חלק. "לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע" (קדושין כב, א). וא"כ, עדיף להתגבר על היצר, ולא לשאת אשה כזו.
3. והנה, האמת היא, שטענה זו אין בה ממש. הרי הקב"ה הוא מלך העולם, ואם מלך העולם החליט לתת לנו תורה, הרי שהתורה מחייבת אותנו בין אם נרצה ובין אם לא נרצה. [וכבר רמז לזה הרמב"ן (שבת פח, א), שהקשה: "אם קודם אחשוורוש לא היו מצוים, למה נעשו? ואם נאמר מפני שעבר על גזרת מלכם - א"כ בטלה מודעה זו"]. אלא שהקב"ה ברחמיו מתייחס לענין, כאילו יש כאן טענת פטור מחמת אונס.
4. כן כתב רבי שלמה הלוי אלקבץ בספרו "מנות הלוי" על מגילת אסתר (ט, טז), וז"ל: "עוד הוסיפו ז'משלוח מנות וגו', כי זה רומז כי הם באגודה אחת, ובאהבה ואחוה, היפך מה שאמר הצר הצורך מְפַזֵּר וּמְפַדֵּד, עכ"ל. אבל בתרומת הדשן (סי' קי"א) כתב, שמצות משלוח מנות היא כדי שיהא לכל אחד די וסיפק לאכול בסעודת פורים, ולקיים המצוה כדינה. וכן כתב הלבוש (סי' תרצ"ה ס"ד), וכן נראה קצת מדברי הרמב"ם (הלכ' מגילה פ"ב הט"ו, ע"ש). ואיכא כמה נפ"מ לדינא בין טעמים אלו. כגון, מה שכתב הרמ"א (סי' תרצ"ה ס"ד), "אם שולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם או מוחל לו - יצא". וכתב החת"ם סופר בתשובה (או"ח סי' קצ"ו), שדין זה תלוי בטעמי המצוה, דאם הטעם כדי להרבות אחוה ורעות, א"כ כיון ששלה והראה חיבתו, וחבירו יודע דחפץ הוא לשלוח רק שמחל ואינו רוצה לקבל, ולא מחמת שנאה הוא, שפיר יצא ידי חובתו. אבל אם טעם המצוה הוא משום הסעודה, כל שלא קיבל חבירו - לא יצא". [וכן כתב ה"בן איש חי" בשו"ת תורה לשמה סי' קפ"ח]. ויש עוד נפ"מ בזה, ואכמ"ל.
5. ב"מנורת המאור" (נר חמישי, כלל ג', חלק ב' פרק ג') איתא: "מבני בניו של המן לימדו תורה בבני ברק, ומאן נינהו - רב שמואל בר שילת".